

Estudi dels fenòmens de contacte de llengües en el lèxic d'escolars de primera llengua castellana i la seva l'evolució lingüística (de 6è de primària a 1r d'ESO)

Montserrat Sendra i Rovira

montse.sendra@hotmail.com

Tutor: F. Xavier Vila i Moreno (CUSC-UB)

Treball final del Màster d'Estudis Avançats i Aplicats en Llengua i Literatura Catalanes

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) - Universitat de Barcelona (UB)

Setembre 2012

Un científic defineix el seu estil en les preguntes que escull.

**Fer ciència és triar unes determinades preguntes
amb les quals avançar. I rebutjar-ne d'altres.**

Margaret Geller, astrofísica nord-americana (1947)

Entrevista a *La Vanguardia*, 07.07.2009

Voldria donar les gràcies al doctor F. Xavier Vila i Moreno
per haver-me guiat en la realització d'aquest treball
i per haver-me fet descobrir aquest (nou) món de la recerca.

1. Índex	
1. Índex	3
2. Introducció	4
3. Marc teòric	5
3.1. Bases teòriques	5
3.1.1. Establiment de la disciplina i discussió terminològica	5
3.1.2. Fenòmens de contacte de llengües: el component lèxic	8
3.1.3. L'estudi dels fenòmens de contacte de llengües en la llengua catalana	10
3.2. Marc de la recerca	12
3.2.1. Llengua i escola	12
3.2.2. Estudis del contacte de llengües en escolars catalans	14
3.2.3.1. Estudi de F. X. Vila (1996)	14
3.2.3.2. Estudi de M. Galindo (2006)	15
4. Pregunta(es) i hipòtesi(s)	16
5. Metodologia	17
5.1. Tipus de dades	17
5.2. Recollida de dades	18
5.3. Característiques de la mostra	18
5.4. Tractament de les dades	19
5.5. Metodologia de l'anàlisi de dades	20
6. Dades i anàlisi	22
6.1. Fenòmens detectats	22
6.2. Pes dels fenòmens	26
6.3. Riquesa lèxica	27
7. Conclusions	28
8. Bibliografia	30

2. Introducció

En aquest treball ens proposem estudiar els fenòmens de contacte de llengües que apareixen en la llengua oral d'una mostra d'adolescents de primera llengua castellana de Manlleu.

El nostre objectiu és detectar els fenòmens presents en el nivell lèxic en dues coordenades temporals (a 6è de primària i a 1r d'ESO), determinar quin pes tenen i comparar els resultats amb dos estudis anteriors.

Dins de la línia d'investigació en sociolingüística educativa escolar¹ i els fenòmens de contacte de llengües, les tesis doctorals de F. X. Vila (1996) i M. Galindo (2006) van analitzar de manera aprofundida els usos lingüístics i els fenòmens de contacte dels escolars catalans de la dècada dels 90. Una dècada després d'aquests dos estudis, compararem les dades de la mostra d'aquest treball per veure si s'intueixen canvis en els resultats, tot i la diferent magnitud de les recerques.

La posada en marxa del model de conjunció escolar pretenia normalitzar la situació de la llengua catalana i estendre el coneixement del català a tota la població. Aquest estudi permetrà també, a través d'una aproximació quantitativa, aproximar-se al coneixement dels resultats del model lingüístic escolar pel que fa a la presència de fenòmens de contacte de llengües en la llengua oral dels alumnes, més de vint anys després de la implantació del model escolar actual.

Abordem l'estudi, per tant, de dos àmbits rellevants en la societat catalana: d'una banda, les manifestacions del contacte lingüístic en la llengua catalana; de l'altra, els resultats del model escolar vigent pel que fa a la difusió del coneixement de la llengua.

Aquesta dualitat es veurà reflectida al marc teòric del treball, estructurat a partir de les dues línies que acabem de presentar: d'una banda, les bases teòriques de l'estudi dels fenòmens de contacte de llengües (l'establiment de la disciplina i una breu discussió terminològica, l'estudi del component lèxic i la recerca sobre l'àmbit en la llengua catalana) (apartat 3.1.); de l'altra, el marc de la recerca que duem a terme (amb un repàs de la trajectòria escolar catalana i el resum dels resultats dels dos estudis que hem esmentat anteriorment) (apartat 3.2.). A partir d'aquesta revisió, formularem les preguntes de recerca i les hipòtesis de partida (apartat 4, preguntes i hipòtesis); explicarem les eines que hem fet servir (apartat 5, metodologia); presentarem els resultats obtinguts (apartat 6, dades i

¹ Línia d'àmplia tradició i trajectòria a Catalunya (F. X. Vila, 2011).

anàlisi) i clourem el treball amb una síntesi final i la presentació de les conclusions obtingudes (apartat 7, conclusions).

Per últim, només em queda donar les gràcies a Xavier Tenorio, Vanessa Bretxa i Natxo Sorolla per l'ajuda en la realització del treball.

3. Marc teòric

Dividim l'exposició d'aquest marc teòric en dos grans apartats: d'una banda, les bases teòriques de la recerca sobre el contacte de llengües; de l'altra, el marc de la recerca en sociolingüística educativa. Conscients de la magnitud de tots dos àmbits, ens limitarem a fer una síntesi dels aspectes més rellevants per a aquest treball.

Sobre el contacte de llengües durem a terme, en primer lloc, un repàs de l'establiment de la disciplina i els problemes terminològics que presenta; en segon lloc ens centrarem en els fenòmens en l'àmbit lèxic; i finalment esbossarem l'estudi dels fenòmens de contacte de llengües en la llengua catalana.

Pel que fa al marc de la recerca, veurem les relacions entre l'escola i la llengua catalana i repassarem els resultats de dues tesis doctorals (F. X. Vila, 1996; M. Galindo, 2006).

3.1. Bases teòriques

3.1.1. Establiment de la disciplina i discussió terminològica

Des de l'antiguitat clàssica, la humanitat s'ha preocupat per la *puresa* de la pròpia llengua i la defensa de la genuïtat enfront de l'entrada de mots o construccions d'altres llengües. Les retòriques grecollatines ja alertaven de la presència de *barbarismes* i *solecismes*, i la mateixa literatura catalana ens dóna mostres de l'ús del terme a la València medieval:

8367 – en temps de pressa
8368 si fall endressa
8369 de capella,
8370 tot cristia
8371 hi pot soprir,
8372 si sap ben dir
8373 sens *barbarisme*
8374 mots del babtisme –,

Spill o llibre de les dones (1455-1462), Jaume Roig

Al llarg dels segles XIX i XX, amb l'auge dels nacionalismes, diversos teòrics (com Sapir, 1921 o Bloomfield, 1933) ja es van plantejar quin pes tenia el contacte de llengües en el canvi d'una llengua. No va ser, però, fins a la segona meitat del segle XX quan es va iniciar l'estudi sistemàtic d'aquests fenòmens, amb Uriel Weinreich (*Languages in contact*, 1953) i Einar Haugen ("The analysis of linguistic borrowing", 1950). Si bé ja hi havia hagut estudis precedents (la bibliografia de Weinreich² cita 658 referències anteriors), aquests dos autors van fer cristal·litzar tota la tradició anterior i van establir les bases teòriques de la disciplina.

Des d'un punt de vista estructuralista, Weinreich va etiquetar els fenòmens de contacte de llengües sota el terme *interferència*, que va definir com "Aquells casos de desviació de les normes de qualsevol de les dues llengües que ocorren en la parla dels bilingües com a resultat de la seua familiaritat amb més d'una llengua, és a dir, com a resultat del contacte lingüístic [...]" (Weinreich, 1953/1996: 29). El terme va fer fortuna i va esdevenir, posteriorment, sinònim de qualsevol fenomen de contacte de llengües, tot i que duia lligada una connotació negativa a causa de l'efecte que la interferència provocava en la llengua receptora: "El terme interferència implica la nova disposició de patrons que resulta de la introducció d'elements estrangers en els dominis més profundament estructurats de la llengua, com ara la major part del sistema fonològic, una gran part de la morfologia i la sintaxi, i algunes àrees del vocabulari (parentiu, color, temps, etc.)." (Weinreich, 1953/1996: 29). Tres altres contribucions fonamentals de l'autor van ser la classificació dels nivells de possible afectació de la interferència (nivell fònic, gramatical i lèxic), la reivindicació d'una perspectiva interdisciplinària que tingués en compte factors lingüístics i extralingüístics en la determinació de les causes dels fenòmens de contacte, i la distinció entre dos tipus d'interferència: la interferència en la parla (on la interferència pot aparèixer repetidament) i la interferència en la llengua (on la interferència és tan habitual i estable que s'acaba integrant a la llengua en forma d'element manllevat i passa a formar-ne part) (Weinreich 1953/1996: 49).

Einar Haugen, per la seva banda, va establir la diferència entre manlleus i calcs: els manlleus (*loanwords*) eren el resultat de la importació d'un element de la llengua donant a la llengua receptora; mentre que els calcs (*loan translations*) eren reproduccions d'elements de la llengua donant fetes a través d'elements de la mateixa llengua receptora. La diferència entre els dos fenòmens, per tant, rau en el procés d'incorporació de la paraula a la llengua

² Weinreich 1953/1996: 267-315.

receptora: en el cas dels manlleus, s'importava sencera (amb possibles modificacions); en el cas dels calcs, se substituïa l'element de la llengua *interferidora* amb els elements que la llengua *interferida* tenia a l'abast.

La càrrega pejorativa que el terme *interferència* portava associada³, però, va fer que es busquessin alternatives a la denominació. Des del camp de l'aprenentatge de segones llengües, Michael Clyne (1967: 19) va proposar el terme *transferència* (*transfer*). La nova etiqueta pretenia donar valor a la capacitat de l'individu de projectar el coneixement que tenia de la pròpia llengua a una segona llengua (L1 → L2), a causa de les facilitats que li atorgaven les similituds entre les llengües. Així doncs, gràcies a la *transferència positiva* un parlant podia servir-se del coneixement de la seva llengua per aprendre'n una segona més ràpidament (i traspasar estructures o lèxic, per exemple). L'altra cara de la moneda que el procés tenia, però, era la *transferència negativa*, lligada a les dificultats que sorgien quan les transferències de la llengua inicial que feia el parlant no trobaven correspondència en la llengua diana (per exemple, els anomenats falsos amics). Més endavant, Terence Odlin (1989: 27) va intentar redefinir el concepte de *transferència* amb la següent definició: "Transfer is the influence resulting from the similarities and differences between the target language and any other language that has been previously (and perhaps imperfectly) acquired". El terme ha tingut molt d'èxit en l'àmbit d'ensenyament de segones llengües, i alguns autors han defensat fins i tot que la transferència positiva tindria més pes en l'adquisició d'una segona llengua que no pas la transferència negativa.

Posteriorment, Georges Lüdi (1987: 2) va proposar el terme *marques transcòdiques* (*transcodic marks*) per referir-se de manera més neutra a qualsevol element lingüístic que remetés al contacte de llengües⁴, a més de valorar-ne els aspectes creatius i productius que podien tenir.

Actualment, les principals denominacions emprades internacionalment en l'estudi dels fenòmens de contacte de llengües són *cross-linguistic influence* (*influència interlingüística*) i fenòmens de contacte de llengües. Tot i això, encara es manté l'ús dels

³ Fishman també va criticar el terme *interferència* per les connotacions pejoratives que duia associades (1968: 29): "The underlying model of pure, monolithic *langue* leads the linguist to assume that the interaction or fusion of two such is "interference", that is, deleterious, harmful, noxious."

⁴ L'autor defineix les *marques transcòdiques* com "[...] marques, dans le discours, qui renvoient d'une manière ou d'une autre à la rencontre de deux ou plusieurs systèmes linguistiques (calques, emprunts, transferts lexicaux, alternances codiques, etc.)." (Lüdi, 1987: 2)

termes *interferència* i *transferència*, juntament amb altres etiquetes que han anat sorgint al llarg dels anys⁵.

Un altre tema controvertit en la bibliografia és la distinció entre els manlleus i alternances d'un sol mot (alternances monolèxiques), és a dir, es discuteix quin procés ha patit una paraula a l'hora d'aparèixer a la llengua receptora. Les posicions dels autors varien en funció de la perspectiva teòrica que adoptin: des de considerar-los com a un mateix fenomen dins d'un contínuum d'integració dins de la llengua (Treffers-Daller, 1990; Myers-Scotton, 1992; Van Hout i Muysken, 1994), fins a considerar-los fenòmens diferents (Poplack i Sankoff, 1987) per les característiques morfosintàctiques que presenten⁶.

3.1.2. Fenòmens de contacte de llengües: el component lèxic _____

La classificació inicial que Weinreich va establir entre interferències que afectaven el nivell fònic, el gramatical (morfosintàctic) i el lèxic (lexicològic i semàntic) va veure's augmentada posteriorment amb l'estudi dels altres nivells de la llengua: els components prosòdic i pragmaticodiscursiu, a més de distingir entre els ocorreguts en la llengua oral i en l'escriptura (ortogràfic). En aquest treball estudiarem únicament els fenòmens de contacte de llengües del nivell lèxic, que sol ser l'àmbit més susceptible d'experimentar modificacions (Boix i Vila, 1998: 233; Galindo, 2002: 171).

Weinreich (1953/1996: 153) va agrupar els mecanismes que generaven interferències lèxiques en tres processos: (a) la transferència completa de paraules (com seria el cas d'*ojalá* o *jefe*), (b) l'adaptació fònica de cognats (com seria el cas d'*atmósfera* per *atmosfera*) i (c) la retenció especialitzada d'una paraula *indígena* després de manllevar-ne una d'equivalent (per exemple, l'extensió actual del significat del verb *provar* com a sinònim dels verbs *tastar* o *emprovar-se*). Per la seva banda, Haugen (1950) va establir la classificació entre (a) manlleus o alternances, que consistien en la importació d'elements de la llengua donant cap a la llengua receptora; (b) la substitució, que consistia a reproduir un element de la llengua donant mitjançant elements de la mateixa llengua receptora; i (c) una combinació dels dos factors anteriors.

⁵ Per exemple, *préstec* (sinònim de *manlleu*), *native language influence*, *language mixing* o *alternança de codis*, entre d'altres.

⁶ La diferència seria que els manlleus estan adaptats a la llengua receptora i les alternances no.

L'aparició d'aquests fenòmens pot ser deguda a diversos factors, ja sigui per insuficiència en el coneixement del parlant en la primera o en la segona llengua, per innovacions culturals provinents d'altres llengües, per referir-se a realitats d'altres cultures (xenismes), per referir-se a paraules ja existents a la llengua (manlleus innecessaris) o bé per la voluntat estilística del parlant; i poden aparèixer tant en parlants monolingües com en bilingües.

Diversos estudis han valorat la importància dels factors estructurals de la llengua a l'hora de determinar la manllevabilitat dels elements (*borrowing capacity*). La creació de jerarquies de manllevabilitat permet observar amb claredat quines parts de la llengua són més susceptibles de patir modificacions a causa del contacte amb altres varietats i permet establir comparacions entre els efectes produïts pel contacte de llengües en diferents varietats lingüístiques (per exemple, en llengües que han patit processos de colonització o llengües de comunitats migrants).

Galindo (2002: 176) resumeix les causes estructurals que els autors utilitzen per justificar la major o menor manllevabilitat en quatre factors: (a) la integració en un paradigma (és més fàcil transferir elements de paradigmes oberts que de paradigmes tancats), (b) el contingut lèxic (es manlleven més paraules de contingut que paraules funcionals), (c) la posició perifèrica en l'oració (és més freqüent el manlleu d'unitats oracionals perifèriques que no pas les centrals), i (d) la flexió (és més difícil manllevar unitats flexionades).

L'autora, després d'analitzar les jerarquies de manllevabilitat existents per a diverses llengües, arriba a tres conclusions principals: en primer lloc, que els fenòmens afecten el component lèxic en major nombre, seguit del fònic i del gramatical, que és el que menys es veu modificat pel contacte interlingüístic. En segon lloc, que quan només es tenen en compte les categories gramaticals del component lèxic, el principal element manllevat són els substantius, seguit dels adjectius i dels verbs⁷. Finalment, l'autora reconeix que no pot afirmar-se que existeixi una jerarquia de manllevabilitat universal, ja que l'ordenació de la manllevabilitat difereix a cada llengua.

Galindo va encarregar-se de confeccionar una escala de manllevabilitat per al català. El seu estudi⁸ va concloure que l'ordre de les categories variava segons si es tenien en compte els tipus d'aparició o les ocurrències (la freqüència d'aparició). Per tipus, l'ordre de

⁷ L'ordenació de la resta de categories difereix a cada llengua.

⁸ Per establir la jerarquia, l'autora es va basar en un corpus de 52 interaccions enregistrades (d'uns 15 minuts cadascuna) d'alumnes d'11-12 anys (cursos 1995-1998) en parla espontània a l'hora del pati.

manllevabilitat coincidia amb la majoria d'escales precedents: (1) substantius > (2) verbs > (3) adjectius > (4) adverbis > (5) interjeccions > (6) conjuncions > (7) pronoms i (8) articles. Mentre que per ocurrències, es manllevaven més interjeccions que noms⁹: (1) interjeccions > (2) noms > (3) adverbis > (4) verbs > (5) adjectius > (6) conjuncions > (7) pronoms > (8) articles; fet atribuïble en part a la naturalesa del corpus utilitzat.

3.1.3. L'estudi dels fenòmens de contacte de llengües en la llengua catalana _____

La lingüística catalana sempre ha estat atenta als fenòmens de contacte de llengües (etiquetats com a *barbarismes* o *castellanismes*), fins al punt que Solà (2003: 71) afirmava que és possible que sigui una de les llengües que ha tingut més tractats de barbarismes, amb més de tres-cents treballs comptabilitzats des del final del s.XIX. A part de les connotacions puristes que aquest fet pugui tenir¹⁰, cal emmarcar i entendre la preocupació per la preservació de la qualitat i la genuïnitat lingüística en els canvis sociopolítics soferts per la llengua catalana al llarg dels últims segles (processos de subordinació històrica i política i un important canvi demogràfic en forma de tres onades migratòries en un mateix segle¹¹).

Pompeu Fabra ja va ser un estudiós de la *interferència lingüística avant la lettre* (Lamuela i Murgades, 1984: 50): la seva obra¹² destil·la implícitament tota una teoria de la interferència lingüística, entesa com al procés d'influència exercit per part d'una llengua sociopolíticament dominant sobre una de dominada. Per poder dur a terme la seva tasca codificadora, calia esbrinar amb exactitud què era atribuïble a l'evolució interna de la llengua i què era atribuïble a la influència exercida per la llengua castellana. Fabra va distingir dos tipus de fenòmens: el calc i el manlleu, que podien afectar tant la llengua espontània (llengua parlada) com la llengua elaborada (llengua escrita).

Com hem vist al punt 3.1.1., però, no és fins a la segona meitat del segle XX que la disciplina adquireix una perspectiva d'estudi més científica i sistemàtica. Amb *La interferència lingüística. Comentaris i exemples català-castellà* (1985), Payrató va dur a

⁹ A la classificació de Weinreich (1953/1996: 94) també les interjeccions ocupaven la primera posició.

¹⁰ Amb comentaris irònics com "Ja s'ha dit més de dues vegades que els catalans sentim una fruïció molt nostra i molt fonda col·leccionant barbarismes, reordenant-los i capgirant-los fins a l'infinit els caps de setmana que no sortim de casa —que són la majoria—. Com que el reclòiment atapeeix el cervell, el trencaclosques ateny subtilitats admirables." (Solà (pròleg) dins de Payrató, 1985: 5); o ridiculitzacions extremes com "Per a un filòleg, no hi ha res més excitant que un bon barbarisme." (Vidal, 2007).

¹¹ Durant els anys 1920-1930, 1950-1975 i 1996-2008.

¹² En especial, les *Converses filològiques*, l'article "Castellanismes de la llengua escrita" (*La Revista* III núm.46, 1917) i el discurs *L'obra de depuració del català* (Anteneu Barcelonès, 1924).

terme un dels primers estudis des d'una perspectiva descriptiva. Payrató va encarregar-se de resseguir l'origen del terme *interferència* a partir de l'entrada corresponent a *The Oxford Dictionary* (1933)¹³ i de fer un repàs del significat que adquiria en el camp de la física, la psicologia, la pedagogia, l'antropologia cultural i la sociolingüística. La seva proposta es distingeix per incrementar la classificació que Weinreich (1953: 53-76) havia proposat per a la interferència fònica¹⁴ amb dues categories més (1985: 79): la *importació* (o simple transferència) i la *pèrdua* (o desaparició), a més de traspasar aquest esquema complet d'anàlisi a l'estudi dels altres components, com el lèxic.

Així doncs, Payrató classifica la interferència lèxica i semàntica de la següent manera (1985: 87): (1) subestimació d'una distinció (per exemple, *assecar/eixugar* → (*as*)*secar*, *vela/espelma* → *vela*, *direcció/adreça* → *direcció*, *gran/gros* → *gran* o *caixa/capsa* → *caixa*); (2) sobreestimació d'una distinció (com *forn* → *forn/panaderia*, *pipa* → *pipa/xupete* o *escarabat* → *escarabat/cucaratxa*); (3) reinterpretació d'una distinció (com la confusió entre *civada* (cast. *avena*) → *avena* i *ordi* (cast. *cebada*) → *civada*); (4) substitució (amb casos com *cuna*, *bassura*, *ningun* o *màrmol*); (5) la importació (quan el terme importat recobreix un nou espai, com *xurro*, *sarsuela*, *enxufe* o *show*, *handbol*, *hockey*, *bàdminton*, *software*); i per últim, (6) la pèrdua (casos de desaparició de paraules en la llengua receptora a causa de la subestimació d'una distinció, com per exemple *vespre (nit) pinyol (os)* o *desar (guardar)*). L'èxit d'aquesta proposta va contribuir possiblement a l'assentament de l'ús del terme *interferència* en la recerca catalana.

Posteriorment, Lamuela (1994) va postular una nova classificació que contemplava l'estil com a factor definitori de la interferència¹⁵, que podia ser de quatre tipus: *interferència constituïda* (innovacions adoptades de la llengua donant), *interferència*

¹³ “*The Oxford English Dictionary* dóna cinc sentits per al verb *interfere* (cat. *interferir*); en la primera accepció, referida als encreuaments entre les potes dels cavalls, el significat s’aproxima al del cat. *entrebancar*. [...] Sembla, per tant, que en anglès l’acceptació científica és posterior a una de les accepcions del llenguatge corrent. En català (i en castellà), en canvi, l’ús —cada cop més freqüent— del mot prové del manlleu d’aquest element com a terme tècnic de la física. [...] El problema presenta força interès, a més, perquè en la majoria d’accepcions la paraula té un significat amb connotacions negatives (‘ingerència’, ‘infiltració’, ‘intromissió’...), mentre que en la física [...] és totalment neutre.” (Payrató, 1985: 15)

¹⁴ La classificació de la interferència fònica de Weinreich incloïa quatre categories: (1) subestimació, (2) sobreestimació; (3) reinterpretació o (4) substitució.

¹⁵ “[...] són efectes de la interferència lingüística les formes o els trets —ells mateixos anomenats interferències— que apareixen en les produccions d’un estil o d’una varietat donats i que tenen l’origen en un altre estil o en una altra varietat. En aquesta definició, la noció de norma és implícita, de manera que s’entén que les interferències són desviacions de la norma interna d’una varietat —d’una llengua si és el cas— o de les normes estilístiques d’una comunitat lingüística. És justament la norma el que defineix què pertany a cada varietat i a cada estil.”

incidental (quan apareix esporàdicament), *interferència individual* (que depèn de l'individu) i *interferència generalitzada* (la que afecta tota la comunitat).

Si ens centrem en els resultats dels estudis del contacte de llengües entre català i castellà, Galindo (2006: 76-77) explica que les dades indiquen majoritàriament que l'aparició de fenòmens de contacte de llengües en català és reduïda en termes quantitativus (Gonzales 1993; Vila 1996, 1998a; Espuny 1998); que no estan determinats per l'àmbit d'ús o el grau de formalitat (Vila 1996, 1998a; Espuny 1998); que els adults amb una formació superior en llengua catalana presenten menys influència del castellà en la seva parla (Vila 1998a, Perera *et al.* 2005), però la influència del castellà es manté força constant en infants i joves, independentment de la llengua escolar (Argenter, Pujolar i Vilardell 1998); que a mesura que augmenta l'edat i el nivell de formació lingüística escolar del parlant, les interferències en els textos escrits tendeixen a reduir-se, mentre que la llengua oral segueix la tendència contrària (Perera *et al.* 2005) i que els principals factors que determinen l'aparició dels fenòmens de contacte són el grau de contacte amb la comunitat castellanoparlant, la llengua parlada amb els amics i companys, i la llengua d'ús habitual en la zona de residència (Argenter, Pujolar i Vilardell 1998; Turell 1995).

3.2. Marc de la recerca _____

3.2.1. Llengua i escola _____

Ja des de l'aprovació de la primera *Llei de normalització lingüística* de 18 d'abril de 1983, l'escola tenia com a objectiu fonamental assegurar l'extensió del coneixement del català a tota la població i ja preveia "Que tot l'alumnat, en finalitzar els seus estudis bàsics, han d'ésser capaços d'utilitzar normalment i correcta el català i el castellà, independentment que hagin iniciat els seus estudis en una o altra llengua." (Comes, Jiménez i Alcaraz, 1995: 30).

Actualment, el model de conjunció vigent a Catalunya té encara, explícitament, entre els seus objectius principals el de garantir la bilingüïtzació dels alumnes en català i castellà, a més dels continguts propis del programa curricular: "Fa més de vint anys [...] que Catalunya va optar pel model d'ensenyament en català amb un objectiu triple: en primer lloc, desenvolupar la competència oral i escrita tant en català com en castellà de tot l'alumnat [...]. L'any 2006, els reptes lingüístics que afronta el sistema educatiu català continuen essent els mateixos: assegurar el coneixement del català i del castellà al final de

l'escolarització obligatòria, promoure l'ús del català i fomentar la cohesió social [...]" (Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, 2006: 1).

En la planificació lingüística, una tasca que cal fer un cop s'han dut a terme totes les actuacions és el de l'avaluació dels resultats obtinguts. Cal comprovar si s'han complert els objectius inicials i si s'han satisfet les necessitats socials que preveïen les actuacions, amb la finalitat d'augmentar-ne l'eficiència i l'eficàcia i millorar-ne els resultats (Vila, Nogué i Vila, 2007: 30; Arnau, 2004: 6).

En aquest sentit, diferents estudis s'encarreguen periòdicament d'analitzar les competències dels escolars: en primer lloc, el govern català (que des de la implantació del programa d'immersió lingüística, sistemàticament n'ha avaluat els resultats) a través del *Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu* (Departament d'Educació) o el *Servei d'Ensenyament de Català*; en segon lloc, els informes del govern espanyol, mitjançant l'*Instituto Nacional de Evaluación y Calidad del Sistema Educativo* (INECSE); i en tercer lloc, per part d'Europa, el projecte PISA de la OCDE.

Aquests estudis mostren, en general, una millora en els resultats de les proves de llengua catalana al llarg dels anys: el percentatge d'encerts en els resultats globals de les avaluacions de 1995, 1999 i 2003 era del 70%, 73% i 75% respectivament (Consell Superior, 2006). Els resultats globals per secundària (4t d'ESO) també eren similars (Consell Superior, 2006: 51). Ara bé, els últims estudis (Consell Superior, 2011: 128) indiquen un cert retrocés de la competència lingüística en llengua catalana: si bé la puntuació mitjana de l'any 2011 és de 73'7 punts, si es compara l'evolució dels cursos 2008-2009 i 2009-2010, al curs 2009-2010 hi ha una puntuació mitjana global de 3'2 punts inferior al curs 2008-2009. A més a més, hi ha una distribució més dispersa de l'alumnat per nivells en el curs 2009-2010 que en l'anterior. Aquest retrocés en els nivells de competència lingüística en català també queda reflectit als estudis de Canal i Vial (2005) i Areny i Vial (2005).

Els resultats obtinguts permeten afirmar que "Aquest sistema escolar ha aconseguit que tota la població escolar tingui un coneixement de les dues llengües oficials. Cap país, en condicions sociolingüístiques més o menys semblants a les de Catalunya, ha aconseguit aquest objectiu." (Arnau 2004: 6).

3.2.2. Estudis del contacte de llengües en escolars catalans _____

Diversos estudis s'han encarregat de mesurar l'impacte de l'adopció de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament en relació a l'augment de la competència lingüística dels alumnes i els seus usos lingüístics. Pel que fa als fenòmens de contacte de llengües en els escolars catalans, els dos principals estudis que s'han fet són les tesis doctorals de F. Xavier Vila (1996) i Mireia Galindo (2006). Tot seguit en farem un breu repàs per poder comparar les dades posteriorment.

3.2.3.1. Estudi de F. X. Vila (1996) _____

Amb la tesi *When classes are over Language choice and language contact in Catalonia* (1996), el doctor F. X. Vila tenia com a objectiu analitzar fins a quin punt el model escolar havia aconseguit modificar els patrons d'usos lingüístics dels infants i la presència de fenòmens de contacte de llengües respecte la resta de la població.

L'estudi va ser dut a terme a Santa Coloma de Gramenet durant els anys 1991-1992. Els alumnes eren de 5è (10-11 anys) i 8è (13-14 anys) d'EGB (Educació General Bàsica) i l'investigador va combinar l'observació participant amb gravacions, entrevistes, i un qüestionari de xarxes socials i d'ús social del català.

El nombre de fenòmens de contacte de llengües respecte el total de paraules que l'estudi va detectar va ser de 3'57% pel català (calculat a partir de les ocurrències). Tot i ser un percentatge reduït, aquest fet va conduir l'autor a afirmar que "it has to be concluded that the impact of Catalan language-teaching and the official policy of Catalan language spread as a whole remains comparatively low on the lexical level, for it has (still?) not even equalled the pressure historically exerted by Castilian on Catalan" (1996: 417).

Pel que fa als fenòmens de contacte de llengües del component lèxic més freqüents, Vila (1996: 419) va detectar *pero* (14'29%), *estar* (6'48%), *bueno* (6'26%), *lo* (5'04%), *pues* (4'93%), *tio* (4'54%), *vale* (2'21%), *donar* (1'49%), *hala* (1'44%) i *algo* (1'22%). Aquests fenòmens coincidien en gran part amb els que reportava la recerca d'aquell moment i podien ser considerats àmpliament estesos en la societat. Pràcticament la majoria dels fenòmens del nivell lèxic tenien com a llengua donant la llengua castellana (Vila, 1996: 420).

En l'anàlisi dels resultats dels informants en funció de la L1 (catalanoparlants, castellanoparlants i bilingües), l'autor no va trobar diferències quantitatives en el nombre

d'aparició d'ocurrències¹⁶, però sí en el tipus de fenomen (calc, manlleu o alternança) que feia servir cada grup (1996: 444).

Respecte els fenòmens de contacte lèxics més freqüents, tampoc van aparèixer diferències entre els grups (1996: 447), fet que confirma que les varietats usades pels diferents grups són força similars.

3.2.3.2. Estudi de M. Galindo (2006)

Amb la tesi *Les llengües a l'hora del pati. Usos lingüístics en les converses dels infants de primària a Catalunya* (2006), Mireia Galindo tenia com a objectiu estudiar les pràctiques lingüístiques dels alumnes del darrer curs de l'educació primària de Catalunya durant l'hora del pati. A través de l'anàlisi de les interferències, les alternances de codi i les tries lingüístiques, Galindo pretenia determinar quins aspectes eren més rellevants a l'hora d'explicar l'aparició de certs fenòmens o l'ús de determinades llengües.

L'estudi es va dur a terme a alumnes d'11-12 anys de 52 escoles de Catalunya i combinava l'enregistrament d'interaccions semiespontànies durant les hores del pati (32 hores en total), dades declarades sobre les pràctiques familiars i proves de competència oral en català i en castellà (2006: 97).

Els resultats del nombre de fenòmens de contacte de llengües respecte el nombre total de paraules (en ocurrències) van ser, en aquest cas, de 3'55%. Pel que fa a la influència de les variables en la producció d'interferències en català, l'autora (2006: 192) va observar que les dimensions sociolingüístiques de l'informant no influïen en els resultats: la llengua familiar dels parlants no provocava diferències en els resultats, la xarxa social del parlant tenia una influència feble i el grau de competència lingüística en català no afectava els resultats pel que fa a l'aparició de fenòmens de contacte de llengües. En canvi, les variables sociolingüístiques del context de l'informant sí que tenien influència en els resultats: la composició demolingüística de l'escola (condicions lingüístiques ambientals, de la docència i del centre) i el coneixement declarat de català eren els dos factors determinants en l'aparició de més o menys fenòmens de contacte de llengües¹⁷.

¹⁶ "The analysis of the number of lexical transcodic markers in Catalan disconfirms the hypothesis that any language group produces a significantly larger number of lexical transcodic markers than the others in its Catalan speech." (Vila, 1996: 444)

¹⁷ "Com més interacció hi ha entre parlants d'ambdues llengües a l'escola (CLC), més interferències es produeixen en català; a mesura que augmenta el coneixement declarat de català a la zona (CLA), disminueix

4. Pregunta(es) i hipòtesi(s) _____

Un cop vistes les bases teòriques de l'estudi dels fenòmens de contacte de llengües i el marc de la recerca, passem ara a tractar les preguntes que ens plantegem i quines respostes esperem obtenir.

Es pretén respondre a les preguntes: quins fenòmens de contacte de llengües hi ha en el lèxic dels alumnes de llengua inicial castellana de la mostra a cada curs? El pas de l'educació primària a l'educació secundària provoca canvis en l'aparició d'aquests fenòmens?

Els objectius específics de l'estudi són:

- A. Identificar i classificar els fenòmens de contacte de llengües en el component lèxic més freqüents en els informants en dos estadis de la seva educació (a 6è de primària i a 1r d'ESO) i comparar els resultats.
 - a. Identificar el tipus de fenòmens que apareixen.
 - b. Identificar els fenòmens que apareixen més freqüentment.
 - c. Classificar els fenòmens segons la categoria gramatical.
 - d. Determinar la llengua donant dels fenòmens.
- B. Calcular el pes que els fenòmens de contacte de llengües tenen en el total de paraules del corpus.
- C. Comparar les dades obtingudes en els estudis anteriors (Vila, 1996; Galindo, 2006) per poder observar-ne l'evolució.
- D. Calcular la riquesa lèxica dels informants i observar si experimenta canvis en els dos cursos.

Les hipòtesis inicials són:

- a) Es detectaran pocs canvis en la transició de 6è de primària a 1r d'ESO, ja que l'espai temporal entre els dos cursos és reduït.
- b) Es detectarà un percentatge d'interferències reduït, tal com mostren els estudis precedents.
- c) La presència de fenòmens serà menor que en els estudis anteriors (Vila, 1996; Galindo, 2006) com a resultat de l'assentament del model educatiu actual o bé com

la proporció d'interferències, i com més presència de català a l'ensenyament (CLD), més s'incrementa el percentatge d'interferències." (2002: 197)

a resultat de la diferent natura del corpus, ja que tots dos estudis s'havien basat en parla espontània i col·loquial i el corpus de RESOL és de registre més formal.

- d) La riquesa lèxica serà similar als dos cursos a causa del poc lapse de temps que hi ha entre sisè de primària i primer d'ESO.

5. Metodologia

Tot seguit veurem els aspectes metodològics del treball. En primer lloc, descriurem el tipus de dades utilitzades en l'estudi; en segon lloc, detallarem com es van recollir; en tercer lloc, explicarem les característiques de la mostra; en quart lloc, el procediment de tractament de les dades; i finalment, la metodologia que farem servir en l'anàlisi de les dades.

5.1. Tipus de dades

Per dur a terme l'anàlisi que ens havíem proposat, calia aconseguir un corpus de població escolar comparable als estudis de Vila (1996) i Galindo (2006), fet que va ser possible gràcies al corpus recollit pels projectes *Resocialització i llengües: els efectes lingüístics del pas de l'educació primària a secundària en contextos plurilingües* (RESOL) (HUM2006-05860/FILO) i *Resocialització lingüística en l'educació secundària* (RESOLSEC) (FFI2009-09968), dirigits pel dr. F. Xavier Vila i Moreno (Departament de Filologia Catalana - Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona)¹⁸.

El projecte RESOL tenia com a objectiu l'estudi dels efectes lingüístics del pas de l'educació primària a la secundària. Per poder analitzar l'evolució dels usos lingüístics, les actituds i les competències lingüístiques produïda en el canvi d'etapa educativa, es va dissenyar un estudi longitudinal que consistia a seguir els mateixos informants des de l'últim curs de primària (6è) fins al final del primer curs de l'educació secundària obligatòria (1r d'ESO). Posteriorment, el projecte RESOLSEC va culminar aquest seguiment amb l'aplicació de les mateixes proves al final de l'educació secundària obligatòria (4t d'ESO).

La metodologia del projecte combinava la realització de tres tipus de tasques.

¹⁸ Equip investigador: F. Xavier Vila (dir.), Llorenç Comajoan, Vanessa Bretxa, Natxo Sorolla, Eva Gomàriz, Xavier Tenorio, Cristina Illamola, Joan Melià i Miquel Àngel Pradilla.

En primer lloc, enquestes sociodemogràfiques a tota la població escolar de diverses localitats dels territoris de llengua catalana.

En segon lloc, dues proves experimentals de competència lingüística oral en català i en castellà (fetes només per una submostra d'informants¹⁹): una d'acadèmica (d'uns tres minuts de durada mitjana), que consistia a descriure les figures geomètriques dibuixades en una làmina; i una d'interactiva (d'aproximadament 15 minuts de durada mitjana), contextualitzada i informal. En aquest exercici, se simulava una situació de compra en una botiga d'animals. L'entrevistadora feia veure que era una compradora que volia regalar un animal al seu germà, que feia l'aniversari, i demanava a l'entrevistat orientació per triar el més adequat a l'edat i les característiques del destinatari, a més de consells per cuidar l'animal. L'informant tenia les característiques de l'animal (mida, preu, alimentació, accessoris) apuntades en cinc làmines que se li subministraven abans de començar la prova i havia tingut temps de mirar prèviament. L'objectiu d'aquesta prova era que l'informant convencés l'entrevistadora i li acabés venent algun animal dels cinc que tenia disponibles a les fitxes. Podeu consultar el protocol específic de la prova i les fitxes a l'annex 3.

Finalment, per conèixer les opinions i representacions lingüístiques, es van dur a terme grups de discussió amb els mateixos informants que les proves de competència.

En aquest estudi utilitzarem la prova interactiva d'aquest projecte.

5.2. Recollida de dades

Les dades van ser recollides en dues onades de treball de camp amb un any de diferència:

Localitat	1a onada (6è de primària)	2a onada (1r d'ESO)
Manlleu	Febrer 2008	Abril/ Maig 2009

Les proves de competència oral van ser dutes a terme per Eva Gomàriz (CUSC-UB) i es van enregistrar en vídeo. A cada informant se li va assignar un codi numèric per poder respectar l'anonimat de les dades a l'hora de fer-ne el tractament.

5.3. Característiques de la mostra

Els informants de les proves de competència van ser seleccionats entre els informants genèrics de les enquestes del projecte RESOL, en forma de tres submostres:

¹⁹ Les proves de competència oral només es van fer a Manlleu, Mataró i Sabadell.

catalanoparlants, castellanoparlants i al·loglots. El total d'informants de les proves de competència del corpus RESOL-RESOLSEC és de:

	1a onada (6è de primària)	2a onada (1r d'ESO)
Mataró	56	48
Manlleu	60	60
Sabadell	-	15

El nostre estudi es limita, però, a la submostra d'alumnes castellanoparlants²⁰ de Manlleu²¹, que van poder ser seguits íntegrament en el canvi d'etapa educativa:

	1a onada (6è de primària)	2a onada (1r d'ESO)
Manlleu	15	15

Els alumnes eren nascuts l'any 1996 i tenien 11-12 anys quan van fer la primera prova (6è de primària) i 12-13 quan la van repetir (1r d'ESO).

La distribució dels informants per sexes és:

	Nois	Noies	Total d'informants
Manlleu	7 (46'67%)	8 (53'33%)	15

Podeu consultar el detall de cada informant a l'annex (apartat 9.1.).

5.4. Tractament de les dades

L'anàlisi del nivell lèxic s'ha dut a terme des d'una perspectiva quantitativa. Pel que fa al tractament de les dades, en primer lloc va caldre revisar exhaustivament les transcripcions de les proves i unificar-ne els criteris (podeu veure'ls detallats a l'annex 4). El volum de les dades tractades és de més de quatre-cents fulls de transcripcions (consultables a l'annex digital) i de més de sis hores de gravacions²²:

	1a onada (6è)	2a onada (1r)	Total
Manlleu	3:20:13	3:11:52	6:32:05

En segon lloc, calia adaptar el text perquè pogués ser tractat amb programes d'anàlisi de freqüències: calia separar el text de l'informant del de l'entrevistadora, eliminar

²⁰ Alumnes que havien respost que tenien el castellà com a L1 a la pregunta 18 del qüestionari RESOL: "Quina llengua vas parlar primer a casa quan eres petit/a?", pregunta utilitzada també a l'EULC03, l'EULP08 i a l'Enquesta dels alumnes de 4t d'ESO del Departament d'Educació.

²¹ Pel que fa al context sociolingüístic de Manlleu, segons les dades de l'*Enquesta demogràfica* (2007), el 57'85 % de la població té el català com a llengua primera, un 24,35% té el castellà; el 6,76%, totes dues llengües i el 11,05%, una altra llengua.

²² Vegeu el temps exacte de cada entrevista a l'annex 1.

els signes de transcripció i convertir el text al format *.txt*. Aquest procés es feia a través del programa Word del paquet Office de Microsoft.

Posteriorment, es va procedir al tractament de textos amb els programes WordSmith 4.0²³ i Antconc 3.2.4.²⁴. Les dades obtingudes es van emmagatzemar en fitxers del programa Excel del paquet Office de Microsoft.

Un cop feta aquesta l'anàlisi, es van traslladar els resultats al programa estadístic PASW17 per poder analitzar estadísticament els resultats.

5.5. Metodologia de l'anàlisi de dades

En aquest treball utilitzarem l'etiqueta *fenòmens de contacte de llengües* com a denominació menys marcada, més actual i més transparent per referir-nos al conjunt de fenòmens lingüístics provocats pel contacte entre varietats lingüístiques.

Per establir què és un fenomen de contacte de llengües i què no ho és basarem en la normativa de la llengua catalana, igual com van fer en el seu moment Vila (1996) i Galindo (2006). D'entrada, sabem que la normativa és una convenció arbitrària, però constitueix un criteri que permet la màxima objectivitat en l'anàlisi. Per tant, prendrem com a base per a la distinció entre fenòmens de contacte i fenòmens ja integrats en la llengua el *Diccionari de la llengua catalana* (2007) de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2), ja que entenem que l'admissió de les paraules a les obres normatives ha passat uns filtres científics (historicitat, genuïtat, freqüència d'ús)²⁵ que fan que la paraula es pugui considerar que ja forma part de la llengua. A més, partir de l'obra de l'acadèmia de la llengua és coherent amb el propòsit de difusió de l'estàndard que té encomanat l'escola.

Del total del lèxic que no s'ajusti a la normativa, distingirem entre tres categories: fenòmens de contacte de llengües (desviació de la llengua genuïna amb un correlat transparent en una altra llengua), possibles fenòmens de contacte de llengües (desviació de la llengua genuïna amb un correlat possible en una altra llengua) i invencions (formes lèxiques sense antecedents, no atribuïbles a cap altra llengua). S'inclou aquesta altra

²³ Amb llicència del Servei de Tecnologia Lingüística (STeL) de la Universitat de Barcelona, disponible a <<http://www.lexically.net/wordsmith/version4/index.htm>> (última consulta: 07-06-2012).

²⁴ Programa de tractament de textos gratuït, disponible a <<http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html>> (última consulta: 18-05-2012).

²⁵ "Com a obra acadèmica de referència normativa, [el DIEC2] estableix la forma i el significat dels mots reconeguts com a propis i generals del català, amb la idea, a més, de fer palès que una llengua correcta no és monosistemàtica, sinó plural, tant pel que fa a l'extensió com a la diversitat dels registres." (Ginebra 2007: 36).

categoria d'anàlisi perquè no tots els fenòmens que no s'ajusten a la normativa són resultat del contacte de llengües.

Els fenòmens de contacte de llengües del nivell lèxic s'analitzaran a partir de la distinció clàssica entre manlleus / alternances monolèxiques²⁶ i calcs. Entenem com a *manlleu* un element lingüístic que s'importa des d'una llengua donant a una llengua receptora. No es tindrà en consideració si estan adaptats fonèticament o no (ex.: pronunciar *jaula* amb el so inicial com a [ʒ] o com a [x] serà irrellevant en aquesta anàlisi). Entenem com a *calc* un element lingüístic que reflecteix l'estructura d'una forma estrangera a través de la combinació d'elements de la pròpia llengua.

Posteriorment, s'analitzarà quins fenòmens apareixen més freqüentment al corpus, de quina llengua provenen i quina categoria gramatical tenen. Val a dir que no hem comptabilitzat les alternances assenyalades²⁷ (cinc a sisè i tres a primer) ni les autocorreccions (una a primer) dins del còmput de fenòmens de contacte de llengües.

Per calcular el pes dels fenòmens respecte el total, s'ha dividit la freqüència d'aparició entre el total de paraules aparegudes. Finalment, la riquesa lèxica es calcularà a partir de la ràtio entre tipus²⁸ i ocurrencies²⁹.

Aquesta anàlisi es repetirà dues vegades: una per 6è de primària i una per 1r d'ESO. D'aquesta manera, obtindrem dues fotografies que reflectiran sincrònicament la situació de cada curs. Posteriorment, es farà la comparació entre els diferents resultats per detectar si hi ha diferències.

²⁶ Conscients del debat teòric que comporta l'ús d'aquests dos termes, tractarem la distinció entre manlleus i alternances monolèxiques com un contínuum i els agruparem sota la doble etiqueta.

²⁷ "Parlem d'*alternança assenyalada* quan el pas d'una llengua a una altra es produeix acompanyat d'un o més fenòmens que mostren que el parlant és conscient i fa explícit que està canviant de llengua. Aquesta senyalització pot dur-se a terme mitjançant pauses, comentaris metalingüístics, allargaments dels sons previs, mostres d'hesitació (*eh, mhmm*) etc. [...]" (Boix i Vila, 1998: 248)

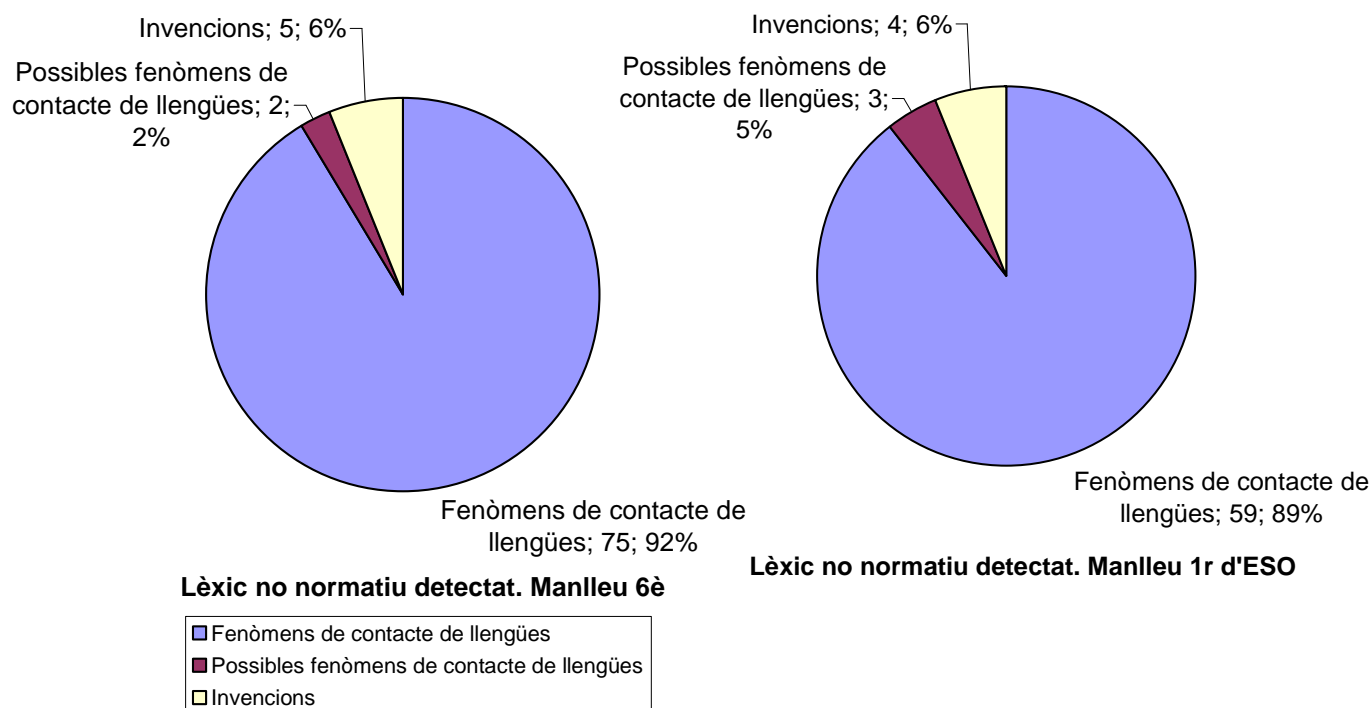
²⁸ Tipus (*types*): forma lèxica apareguda, independentment de les vegades que ocorre. A tot l'estudi ens basem en tipus no lematitzats.

²⁹ Ocurrencies (*tokens*): vegades que apareix un mateix element.

6. Dades i anàlisi

6.1. Fenòmens detectats

Hem classificat el total de tipus de paraules que no s'ajusten a la normativa (un total de 82 a sisè i 66 a primer, vegeu-ne la llista completa a l'annex 9.2) en tres categories: fenòmens de contacte de llengües, possibles fenòmens i invencions.

Gràfic 1. Classificació del lèxic no normatiu detectat.

Serien exemples de fenòmens clars de contacte de llengües les paraules *almohada*, *pico* o *rana*. Com a exemple de possibles fenòmens de contacte de llengües hi hauria l'extensió del significat del verb *venir* per expressar la inclusió dins d'un conjunt³⁰:

52	L0012SCI:	i: ve tot inclüit_
53		el menjar el:_
54		el terrari val qu(a)ranta-dos euros\

La tercera categoria incloïa paraules que no es podien classificar com a fenòmens de contacte de llengües perquè no tenien correspondència amb cap altra llengua. Sota

³⁰ Tot i que sigui possible que el seu origen sigui la llengua castellana, la normativa del castellà tampoc contempla aquest ús.

l'etiqueta d'*invencions* s'agrupen paraules com *alamal* per *animal*, *oliba* per *òliba* o *garrapades* per *esgarrapades*.

A partir d'ara, l'anàlisi no tindrà en compte aquesta darrera categoria i tots els càlculs es faran únicament a partir dels fenòmens i possibles fenòmens de contacte de llengües.

El primer objectiu que teníem era identificar quins fenòmens de contacte de llengües a nivell lèxic apareixien a cada curs i classificar-los segons si eren manlleus / alternances monolèxiques, calcs o altres fenòmens. Exemples de manlleus serien *jaula*, *búho* o *correa*; exemples de calcs serien *assentar-se* per *asseure's*, *cristall* per *vidre* o *estanc* per *estany*. La categoria *altres* inclou els fenòmens no etiquetables clarament a cap de les altres dues categories, com seria el cas del verb *venir* que acabem d'exposar.

	Calcs		Manlleus / Altern.		Altres		Total	
	Tipus	%	Tipus	%	Tipus	%	Total	%
Manlleu 6è	22	13,76	135	84,37	3	1,87	160	100
Manlleu 1r	26	17,45	119	79,87	4	2,68	149	100

Gràfic 2. Calcs, manlleus / alternances monolèxiques i altres al corpus. Tipus.

	Calcs		Manlleus / Altern.		Altres		Total	
	Ocu.	%	Ocu.	%	Tipus	%	Total	%
Manlleu 6è	40	9,98	356	88,77	5	1,25	401	100
Manlleu 1r	33	6,61	459	91,99	7	1,4	499	100

Gràfic 3. Calcs, manlleus / alternances monolèxiques i altres al corpus. Ocurrences.

Tant per tipus com per ocurrences, els fenòmens de contacte més freqüents en la llengua oral dels informants del corpus són els manlleus, tant a sisè de primària (84'37% dels tipus, 88'77% de les ocurrences) com a primer d'ESO (79'87% dels tipus, 91'99% de les ocurrences).

Aquests resultats són similars als resultats que va obtenir Galindo (2006: 170): al seu corpus, els fenòmens de contacte de llengües es distribuïen en un 92'20% de manlleus i un 7'80% de calcs per tipus, i un 92'37% de manlleus i un 7'63% de calcs per ocurrences. Galindo (2006: 170) explica el major ús del mecanisme del manlleu per davant del calc a causa de la proximitat estructural de les llengües en contacte: "segons diversos autors (Whitney, 1881; Weinreich, 1953 i Romaine, 1995), les llengües estructuralment semblants afavoreixen el manlleu davant del calc perquè els elements manlevats no difereixen significativament dels propis".

Els fenòmens de contacte de llengües que apareixen més freqüentment al corpus d'aquest treball són els següents:

Manlleu 6è. Tipus			
	Peça lèxica	Tipus	% (n total = 160)
1	bueno	14	8,75
2	vale	14	8,75
3	lo	12	7,5
4	pues	10	6,25
5	algo	8	5

Manlleu 1r. Tipus			
	Peça lèxica	Tipus	% (n total = 149)
1	bueno	15	10,06
2	vale	14	9,39
3	algo	11	7,38
4	lo	9	6,04
5	pues	6	4,02

Gràfic 4. Fenòmens d'aparició més freqüent. Tipus.

Manlleu 6è. Ocurrències			
	Peça lèxica	Ocurrències	% (n total = 401)
1	bueno	111	27,68
2	pues	47	11,72
3	vale	40	9,97
4	algo	31	7,73
5	lo	31	7,73

Manlleu 1r. Ocurrències			
	Peça lèxica	Ocurrències	% (n total = 499)
1	bueno	228	45,69
2	vale	40	8,01
3	pues	37	7,41
4	algo	27	5,41
5	lo	24	4,8

Gràfic 5. Fenòmens d'aparició més freqüent. Ocurrències.

Tal com podem observar, les unitats amb més freqüència d'ús són les mateixes tant si es calculen per tipus com per ocurrències a totes dues onades, l'únic que varia és l'ordenació. Aquests fenòmens són àmpliament estesos en la llengua col·loquial actual i coincideixen també amb els resultats de l'estudi del llenguatge juvenil de Bernal i Sinner (2009).

Si comparem els resultats amb les recerques anteriors, també trobem coincidència en les paraules aparegudes. Vila (1996: 447) dedica un apartat a l'anàlisi dels fenòmens de contacte de llengües en funció de la L1 dels informants, i en el cas dels castellanoparlants, les formes de més freqüència que apareixien al seu corpus eren *pero*, *estar*, *bueno*, *lo*, *tio*, *pues*, *vale* i *molt*. Galindo (2006: 169) va detectar com a formes més freqüents les paraules *tio*, *vale*, *bueno*, *pues*, *lo*, *algo*, *joder*, *tonto*, *estar* (per *ser*) i *hala*.

En el nostre cas, no s'han detectat les formes *tio*, *joder* ni *hala*³¹; i destaca el fet que no s'ha detectat cap forma de *pero* a tot el corpus. Galindo (2006: 170) planteja la hipòtesi que la forma *pero* sembla un tret gairebé exclusiu de Barcelona i la seva àrea d'influència, fet que coincidiria amb els resultats de la mostra de Manlleu, però caldran més recerques

³¹ La manca d'aparició d'aquestes paraules és deguda, possiblement, a la diferent formalitat del corpus utilitzat.

per comprovar l'extensió d'aquest fenomen. Pel que fa a la resta de fenòmens, continuen essent presents a la llengua oral dels adolescents catalans gairebé vint anys després dels estudis de Vila i Galindo.

La llengua donant dels fenòmens de contacte és en tots els casos (100%) el castellà. Al corpus utilitzat no hi apareixen importacions de l'anglès ni d'altres llengües, possiblement per l'estructura de la prova. Els estudis de Vila (1996: 420) i Galindo (2006: 172) també detectaven una procedència gairebé total dels fenòmens de contacte de llengües de la llengua castellana.

Per categoria gramatical, els fenòmens s'agrupen de la següent manera³²:

Categoria	Tipus	%	Ocurrences	%
Adjectiu	11	7,01	14	3,53
Adverbi	2	1,27	2	0,50
Conjunció	20	12,74	59	14,86
Determinant	12	7,64	31	7,81
Fraseologia	6	3,82	15	3,78
Marcadors discursius	29	18,47	152	38,29
Noms	35	22,29	44	11,08
Pronoms	8	5,10	31	7,81
Quantificadors	2	1,27	4	1,01
Preposicions	0	0,00	0	0,00
Verbs	32	20,38	45	11,34
Total	157	100	397	100

Gràfic 6. Categoria gramatical. 6è de primària

A sisè de primària, les tres categories més manllevades són noms > verbs > marcadors discursius pel que fa a tipus i marcadors discursius > conjuncions > verbs pel que fa a ocurrences.

Categoria	Tipus	%	Ocurrences	%
Adjectiu	11	7,59	18	3,68
Adverbi	1	0,69	1	0,20
Conjunció	16	11,03	48	9,82
Determinant	9	6,21	26	5,32
Fraseologia	6	4,14	6	1,23
Marcadors discursius	30	20,69	270	55,21
Noms	32	22,07	45	9,20
Pronoms	11	7,59	27	5,52
Quantificadors	4	2,76	7	1,43
Preposicions	0	0,00	0	0,00
Verbs	25	17,24	41	8,38
Total	145	100	489	100

Gràfic 7. Categoria gramatical. 1r d'ESO.

³² S'exclouen de l'anàlisi 3 tipus i 5 ocurrences a 6è i 5 tipus i 9 ocurrences a primer.

A primer d'ESO, les tres categories més manlevades són noms > marcadors discursius > verbs pel que fa a tipus i marcadors discursius > noms > verbs pel que fa a ocurrències.

La jerarquia de manllevabilitat varia si es calcula per tipus o per ocurrències, fet ja detectat a estudis anteriors (Galindo, 2002), ja que hi ha paraules (com seria el cas dels marcadors discursius) que tenen més freqüència d'aparició en la llengua oral. Observem també que l'ordenació canvia entre un curs i l'altre.

El resultat coincideix en les dues primeres posicions amb els estudis de Vila (1996: 423) i Galindo (2002), mentre que difereix en la tercera categoria més manlevada per tipus (a totes dues recerques eren els adjectius). Per ocurrències, Galindo (2002) va determinar l'escala interjeccions > noms > adverbis, però les diferències poden deure's a la diferència de registre dels corpus utilitzats.

6.2. Pes dels fenòmens

El segon objectiu que ens proposàvem era determinar quin pes tenien aquests fenòmens dins del corpus. Aquesta dada s'ha calculat a partir de la divisió entre el nombre de fenòmens i el total de paraules (per tipus i per ocurrències).

Per tipus, a sisè de primària hi havia 160 tipus de fenòmens de contacte de llengües en un total de 5.106 de tipus de paraules, fet que representava un 3'13%. A primer d'ESO apareixien 149 tipus de fenòmens de contacte de llengües en un total de 4.505 tipus de paraules, fet que representava un 3'30%.

Manlleu 6è. Tipus	Manlleu 1r. Tipus
Nombre de FCL: 160	Nombre de FCL: 149
Nombre de tipus total: 5106	Nombre de tipus total: 4505
Percentatge de FCL / total: 3'13%	Percentatge de FCL / total: 3'30%

Gràfic 8. Nombre de fenòmens de contacte de llengües (FCL) respecte el total de paraules. Tipus.

Per ocurrències, a sisè de primària hi havia 401 ocurrències de fenòmens de contacte de llengües respecte un total de 16.311 ocurrències, fet que representava un 2'45%. A primer d'ESO, el nombre d'ocurrències de fenòmens de contacte de llengües era de 499 respecte un total de 15.132 ocurrències, fet que representava un 3'29%.

Manlleu 6è. Ocurrences	Manlleu 1r. Ocurrences
Nombre de FCL: 401	Nombre de FCL: 499
Nombre d'ocurrences total: 16311	Nombre d'ocurrences total: 15132
Percentatge de FCL / total: 2'45%	Percentatge de FCL / total: 3'29%

Gràfic 9. Nombre de fenòmens de contacte de llengües (FCL) respecte el total de paraules. Ocurrences.

En aquest corpus, els fenòmens de contacte de llengües tenen un pes baix, tal com apuntàvem a les hipòtesis inicials i tal com apuntaven els estudis precedents.

Aquestes dades ens permeten fer dues anàlisis: d'una banda, la comparativa dels percentatges a cada curs respecte els estudis anteriors; de l'altra, la comparativa entre els dos cursos.

Tal com hem vist a l'apartat 3.2.3., Vila (1996: 416) va obtenir l'any 1992 un 3'57% de fenòmens de contacte en les ocurrences del seu corpus, i Galindo (2006: 168) un 3'55% l'any 1995-1998 (també en ocurrences). Si comparem els percentatges de la mostra d'aquest estudi amb aquestes dues xifres, observem que tant a sisè com a primer el percentatge és inferior (especialment a sisè de primària). Aquesta diferència podria ser explicada per dos possibles factors: d'una banda, com a resultat esperable del model educatiu actual; de l'altra, a la diferència de registre dels corpus que comparem, tal com hem advertit a les hipòtesis inicials.

Si comparem els dos cursos, però, podem observar que el pes dels fenòmens augmenta de sisè de primària a primer d'ESO: per tipus, l'augment és d'un 0'17%; per ocurrences, l'augment és d'un 0'84%. En aquesta mostra, per tant, es detecta un increment del pes dels fenòmens de contacte de llengües en el pas d'un curs a l'altre (especialment en les ocurrences), una tendència que caldrà veure com evoluciona en les mateixes proves fetes a quart d'ESO.

6.3. Riquesa lèxica

Per últim, ens vam proposar calcular la riquesa lèxica dels informants a través de la ràtio entre tipus i ocurrences.

Manlleu. 6è				
	Informant	Total ocu.	Total tipus	Ràtio
1	L0002	632	215	34

Manlleu. 1r				
	Informant	Total ocu.	Total tipus	Ràtio
1	L0002	701	244	35

2	L0003	1191	311	26	2	L0003	1469	361	25
3	L0006	1432	732	26	3	L0006	1388	356	26
4	L0007	1100	336	31	4	L0007	785	242	31
5	L0008	2267	558	25	5	L0008	1068	341	32
6	L0009	725	229	32	6	L0009	724	223	31
7	L0012	952	317	33	7	L0012	851	274	32
8	L0016	961	276	29	8	L0016	860	273	32
9	L0017	918	292	32	9	L0017	880	291	33
10	L0018	1185	360	30	10	L0018	1225	328	27
11	L0019	1224	337	28	11	L0019	761	256	34
12	L0031	821	260	31	12	L0031	858	263	31
13	L0033	1281	361	28	13	L0033	1216	326	27
14	L0045	785	252	32	14	L0045	1082	359	33
15	L0047	837	270	32	15	L0047	1264	368	29
	TOTAL	16311	5106	31		TOTAL	15132	4505	29

Gràfic 10. Riquesa lèxica a sisè de primària i a primer d'ESO.

A través de la comparació d'aquestes dades esperàvem obtenir la tendència que seguia la riquesa lèxica en el pas de primària a secundària. Estadísticament³³, però, no es pot establir cap relació significativa entre les dades d'un curs i les de l'altre i no podem afirmar que no hi ha diferència entre els dos resultats, ja sigui perquè els canvis són molt petits o ja sigui per la poca amplitud de la mostra.

7. Conclusions

Després de veure les bases teòriques i el marc en què s'inscriu la recerca, les hipòtesis de partida, la metodologia emprada, i l'anàlisi de les dades, només ens queda cloure el treball amb les principals conclusions que podem extreure'n.

Si inicialment ens preguntàvem quins tipus de fenòmens de contacte de llengües apareixien a cada curs, ara podem respondre que majoritàriament són manlleus (amb més d'un 80% tant del total de tipus com d'ocurrències a tots dos cursos), fet que coincideix amb les dades de les recerques anteriors (Vila, 1996; Galindo, 2006).

Els fenòmens que apareixen més freqüentment al corpus i la predominància del castellà com a llengua donant també coincideixen amb els que reportaven les recerques precedents.

³³ Podeu consultar els càlculs a l'annex 3.

Per categoria gramatical, les formes més manllevades difereixen en funció del recompte que se'n faci (per tipus o per ocurrències). La jerarquia de manllevabilitat del corpus coincideix parcialment amb l'estudi de Galindo (2002).

Tal com plantejàvem a les hipòtesis inicials, el pes dels fenòmens dins del corpus és reduït (per tipus, un 3'13% a sisè i un 3'30% a primer; per ocurrències, un 2'45% a sisè i un 3'29% a primer). En aquest corpus, es produeix un augment en l'aparició de fenòmens de contacte de llengües en el pas de sisè de primària a primer d'ESO, tendència que caldrà veure com evoluciona en les mateixes proves fetes a quart d'ESO. Aquests percentatges són lleugerament inferiors als que havien obtingut Vila (1996, un 3'57% d'ocurrències) i Galindo (2006, un 3'55% d'ocurrències), fet que tant pot ser explicable per la diferència de registre del corpus que utilitzem en aquest estudi com per la consecució de la missió que té encomanada l'escola de difusió de la varietat estàndard de la llengua.

Pel que fa a la riquesa lèxica, no hem pogut establir diferències significatives entre sisè i primer.

Els resultats més rellevants d'aquest estudi són, per tant, d'una banda, la detecció de l'increment de l'aparició de fenòmens de contacte de llengües de sisè de primària a primer d'ESO. En la resta de categories analitzades, el pas de l'últim curs de primària al primer de l'educació secundària no produeix diferències o en produeix de tan petites que estadísticament no són significatives, com és el cas de l'evolució de la riquesa lèxica. De l'altra, la similitud de les dades respecte les recerques de fa gairebé dues dècades mostra que hi ha hagut pocs canvis pel que fa a la presència dels fenòmens de contacte de llengües en la llengua oral dels escolars catalans, tot i la tasca que l'escola té encomanada.

Les futures línies d'investigació que resten obertes són diverses: en primer lloc, es podria ampliar l'estudi dels fenòmens de contacte de llengües del nivell lèxic a tota la mostra del corpus de competència de RESOL (és a dir, replicar la mateixa anàlisi en els informants catalanoparlants i al·loglots de les tres poblacions de la mostra³⁴) per veure si els resultats són diferents en funció de la primera llengua dels alumnes i del context sociodemogràfic de la localitat. En segon lloc, es podria analitzar el component morfosintàctic³⁵; i en tercer lloc, es podria fer l'anàlisi del component fonètic, que també sembla estar afectat pel contacte interlingüístic³⁶. Amb aquesta anàlisi completa es tindria un retrat clar de les característiques i el pes que els fenòmens de contacte de llengües tenen

³⁴ Manlleu, Mataró i Sabadell.

³⁵ Especialment pel que fa a l'ús dels pronoms febles, el canvi de règim verbal i en l'ús de les perífrasis d'obligació.

³⁶ Amb fenòmens com ensordiments o manca de neutralitzacions vocàliques.

en la llengua catalana actualment. A més a més, tal com hem intentat dur a terme en aquest treball, la longitudinalitat del corpus permet comparar l'evolució dels adolescents entre diferents punts temporals per veure'n la tendència evolutiva, fet que permet una anàlisi més aprofundida de la situació.

8. Bibliografia

- ARENY, M.; VIAL, S. (2005). "Estudi del nivell de coneixement del català i del castellà de l'alumnat immigrant en acabar el cicle inicial d'educació primària". Comunicació al Tercer Simposi sobre l'Ensenyament del Català a No-Catalanoparlants (Vic, setembre).
- ARNAU, Joaquim (2004). "Sobre les competències en català i castellà dels escolars de Catalunya: una resposta a la polèmica sobre el decret d'hores de castellà". *Llengua, societat i Comunicació* 1, p. 1-7. Barcelona: Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC), Universitat de Barcelona.
- BALDAQUÍ, J.M; BORJA, Joan (coord.) (2008). "L'educació plurilingüe". Monogràfic "L'educació plurilingüe". *Caplletra* 45 (tardor 2008), p. 113-119.
- BERNAL, Elisenda i SINNER, Carsten (2009). "Al seu rotllo: aproximació al llenguatge juvenil català" dins de *Zeitschrift für Katalanistik* 22, p. 7-36.
- BLOOMFIELD, Leonard (1933). *Language*. Nova York: Holt, Rinehart and Winston.
- BOIX, Emili; VILA, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- BRETXA, Vanessa (2009). "El salt a secundària: els preadolescents, consum cultural i llengua". *Zeitschrift für Katalanistik* 22, p. 171-202.
- BRETXA, Vanessa; VILA, F. Xavier (en premsa). "Els canvis sociolingüístics en el pas de primària a secundària: el projecte RESOL a la ciutat de Mataró". *Treballs de Sociolingüística Catalana*. Barcelona: Societat Catalana de Sociolingüística, Institut d'Estudis Catalans.
- CABRÉ, Maria Teresa (1994). *A l'entorn de la paraula (II)*. *Lexicologia catalana*. València: Universitat de València.
- CANAL, I.; VIAL, S. (2005). "Llengua i escola a l'ensenyament primari". Comunicació al Tercer Simposi sobre l'Ensenyament del Català a No-Catalanoparlants (Vic, setembre).
- CASANOVAS, Montserrat (1995). "La interferència lingüística en el espanyol de Lleida: algunos apuntes para su estudio". *Sintagma* 7, p. 53-59.

- CASANOVAS, Montserrat (1996). "Consecuencias de la interferencia lingüística en la morfosintaxis del español hablado en Lleida". *Verba* 23, p. 405-415.
- CASANOVAS, Montserrat (2000). *Análisis cualitativo y cuantitativo de la morfosintaxis de una segunda lengua: el caso del español en contacto con el catalán*. Tesis doctoral. Directora: dra. María Ángeles Calero Fernández. Universitat de Lleida, 18 de noviembre de 1999.
- CASANOVAS, Montserrat (2002). "Modelos de incorporación léxica en un caso de contacto de lenguas: cuando el español es segunda lengua". *Verba* 29, p. 261-289.
- COMES, Gabriel; JIMÉNEZ, Bonifacio i ALCARAZ, Vicenç (1995). *La llengua catalana i els alumnes castellanoparlants de 10 a 15 anys*. Barcelona: Columna.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2003). *L'ensenyament secundari obligatori a Catalunya 2000. Tendències*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2003b). *L'avaluació de l'educació primària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2006). *El coneixement de llengües a Catalunya. Tendències*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2008). *Estudi sociodemogràfic i lingüístic de l'alumnat de 4t d'ESO de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2011). *Sistema d'Indicadors d'Ensenyament de Catalunya*. Barcelona: Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.
- CONSELL SUPERIOR D'AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2012). *Avaluació de l'educació secundària obligatòria: 4t d'ESO*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
Consultable a:
<http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/docs/2012/03/30/14/41/ab04737f-9466-4434-8324-bf9d249b71a3.pdf> (última consulta: 04-06-12)
- GALINDO, Mireia (2002). "Proposta de jerarquia de manllevabilitat del català", dins de *Interlingüística* 13 (2), p. 171-182.
- GALINDO, Mireia (2003). "Language Contact Phenomena in Catalonia: The Influence of Catalan in Spoken Castilian". Dins de *Selected Proceedings of the First Workshop on Spanish Sociolinguistics*, ed. Lotfi Sayahi, 18-29. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- GALINDO, Mireia (2006). *Les llengües a l'hora del pati. Usos lingüístics en les converses dels infants de primària a Catalunya*. Tesis doctoral inèdita. Departament de Filologia Catalana, Universitat de Barcelona, Barcelona.
Consultable a:

<<http://www.tdx.cat/handle/10803/1681;jsessionid=5502AEF7B99224DDF33E36B2703A4A80.tdx2>> (última consulta: 04-05-2012)

GALINDO, Mireia (2008). *Les llengües en joc, el joc entre llengües. L'ús interpersonal del català entre els infants i joves de Catalunya*. Lleida: Pagès Editors.

GINEBRA, Jordi (2007). "Una primera anàlisi del DIEC2" dins de *Llengua i ús* núm. 40 (tercer quadrimestre 2007), p. 36-43.

Consultable a:

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128303/177228>> (última consulta: 29-02-12)

IDESCAT (2010). *Enquesta demogràfica 2007. Principals resultats*. Consultable a <http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/catalog/pdfdocs/ed07.pdf> (últim accés: 05-06-12)

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Edicions 62 - Enciclopèdia Catalana.

Consultable a:

<<http://dlc.iec.cat/>> (última consulta: 03-09-2012)

LAMUELA, Xavier (1994). *Estandardització i establiment de llengües*. Barcelona: Edicions 62.

LAMUELA, Xavier i MURGADES, Josep (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.

LÜDI, Georges (1987). "Les marques transcódiques: regards nouveaux sur le bilinguisme", dins de *Actes du 2e colloque sur le bilinguisme. Université de Neuchâtel, 20-22 septembre 1984*. Tübingen: Niemeyer.

HUGUET, Àngel; CHIREAC, Sílvia-Maria; LAPRESTA, Cecilio; SANSÓ, Clara (2011). "Reflexiones sobre el conocimiento lingüístico declarado por los escolares catalanes al final de la Educación Secundaria Obligatoria". *ESE: Estudios sobre educación* 21, pàg. 119-137.

HUGUET, Àngel; CHIREAC, Sílvia-Maria; LAPRESTA, Cecilio; SANSÓ, Clara (2011b). "Tiempo de estancia y aprendizajes lingüísticos. El caso de los escolares inmigrantes en Cataluña". *Cultura y educación* 23, p. 335-370.

ODLIN, Terence (2003). "Cross-linguistic influence" dins de DOUGHTY, C. J. i LONG, M. H. (eds.) (2003). *The Handbook of Second Language Acquisition*. USA: Malden; UK: Oxford; Victoria, Austràlia: Blackwell.

OLLER, Judith (2008). *El coneixement de la llengua catalana i la llengua castellana per part de l'alumnat estranger escolaritzat a l'educació primària de Catalunya: factors explicatius i relacions d'interdependència lingüística*. Tesi doctoral. Director: dr. Ignasi Vila Mendiburu. Universitat de Girona, 2008.

- PAYRATÓ, Lluís (1985). *La interferència lingüística. Comentaris i exemples català-castellà*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PAYRATÓ, Lluís (1996). "Transcripció del discurs col·loquial", dins de PAYRATÓ, Lluís (1996). *Corpus, corpora. Actes del 1r i 2n col·loquis lingüístics de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: PPU.
- PAYRATÓ, Lluís (2003). *Pragmàtica, discurs i llengua oral. Introducció a l'anàlisi funcional dels textos*. Barcelona: UOC.
- PAYRATÓ, Lluís; VILA, F. Xavier (dirs.) (2004). *Les llengües a Catalunya*. Sabadell: Fundació Caixa Sabadell.
- PUJOLAR, Joan *et al.* (2010). *Llengua i joves. Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Secretaria de joventut.
Consultable a:
<http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/Documents/Arxiu/Publicacions/Col_Aportacions/aportacions43.pdf> (última consulta: 19-06-2012)
- ROMAINE, Suzanne (1995). *Bilingualism*. Cambridge/Oxford: Blackwell.
- RUIZ, Francesc; SANZ, Rosa i SOLÉ, Jordi (2001). *Diccionari de Sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- SAPIR, Edward (1921). *Language: an introduction to the study of speech*. Nova York: Harcourt.
- SOLÀ, Joan; LLORET, M. Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel (dirs.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.
- SOLÀ, Joan (2003). *Ensenyar la llengua*. Barcelona: Empúries.
- VIDAL, Pau (2007). *Aigua bruta*. Barcelona: Empúries.
- VILA, F. Xavier (1996). *When Classes Are Over. Language Choice and Language Contact in Bilingual Education in Catalonia*. Tesis doctoral inèdita. Director: H. Baetens Beardsmore. Facultit der Lett eren en Wijsbegeert e. Vrije Universiteit Brussel.
Consultable a:
<<http://fxvila.files.wordpress.com/2011/07/vila-i-moreno-1996-when-classes-are-over.pdf>> (última consulta: 15-05-2012)
- VILA, F. Xavier (1998). "Bueno, vale ja de criticar, no? Marques transcòdiques lèxiques i variació funcional en català", dins de PAYRATÓ, Lluís (1998). *Oralmnt: estudis de variació funcional*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VILA, F. Xavier (coord.) (2004). "El model lingüístic escolar a Catalunya: balanç i reptes". *Llengua, Societat i Comunicació*1, p. 1-4.

- VILA, F. Xavier; NOGUÉ, Marina i VILA, Ignasi (2007). *Estudis d'implantació terminològica. Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Barcelona: Eumo Editorial / TERMCAT.
- VILA, F. Xavier (ed.) (2011). "La recerca sociolingüística educativa escolar als països de llengua catalana: elements per a un balanç". *Treballs de Sociolingüística Catalana* 21, p. 205-219.
- VILA, F. Xavier (ed.) (2011). *L'Avaluació de les habilitats d'expressió oral en català: tendències i evolució*. Barcelona: Xarxa CRUSCAT, Institut d'Estudis Catalans.
- VILA, Ignasi (2006). "Lengua, escuela e inmigración". *Cultura y educación* 18, p. 127-142.
- VILA, Ignasi (2011). "Balanç de la política lingüística a l'educació escolar dels governs de Catalunya (2004-2011)". *Societat Catalana 2011*, pàg. 295-323.
- VILA, Ignasi; OLLER, Judith; FRESQUET, Montserrat (2008b). "Una anàlisi comparativa del coneixement de català de l'alumnat castellanoparlant autòcton i l'alumnat hispà en finalitzar l'educació infantil a Catalunya". *Caplletra* 45 (tardor 2008), p. 203-228.
- WEINREICH, Uriel (1953). *Languages in contact. Findings and problems*. The Hague / Paris: Mouton. Traducció catalana (1996). *Llengües en contacte*. Alzira: Bromera.
- WHITNEY, William (1881). "On Mixture in Language". *Transactions of the American Philological Association* 12, p. 5-26.